

Brittiläisen operaatiotaidon ensiaskeleet

Jan Hanska

Abstract

Baby Steps of British Operational Art: Comparing Fuller and Liddell Hart. This article compares the theories of J.F.C. Fuller and B.H. Liddell Hart to determine their impact and influence of the development process of operational art in general and especially its British version. Their thinking strongly influenced both Russian and German theorists who are commonly credited for creating operational level doctrines thus giving birth to operational art as a concept. This article presents some of the essentials Fuller and Liddell Hart considered to be the foundation of the grand tactical or operational level of the art of war and illustrates their influence.

Johdanto

”On olemassa kahdenlaisia ihmisiä; niitä, joiden kohtalona on onnistua murheellisesti ja niitä, joiden kohtalona on epäonnistua riemukkaasti – minä kuulun jälkimmäiseen ryhmään.”

– Fuller kirjeessään Liddell Hartille (Sit. Trythall 1977, 133)

Venäläisen ja usein yleisestikin hyväksytyyn näkemyksen mukaisesti ajatus ”operaatiotaidosta” ja eritoten ”syvistä operaatioista” olisi ollut venäläisen sotataidon alkuperäinen idea. Todellisuudessa kenraalimajuri J.F.C. Fuller oli ensimmäinen teoreetikko, joka visioi tankkien avulla puolustuslinjan asemesta koko puolustuksen syvyyteen vaikuttavaa hyökkäystä. (Vego 2009, V–25) Neuvostoliiton syvän operaatioiden oppi ei siis ollut niin omintakeista, ellei yhdenaikaisuuden ajatusta nosteta erikseen jalustalle. Venäläiset lukivat Fullerinsa perinpohjaisesti, mutta usein leimasivat omissa teksteissään tämän ajattelun haihatteluksi (ks. esim. Simpkin 1985, 17; Rokossovsky 1970, 6–7) Toinen brittiläistä operaatiotaitoa kehittänyt ajattelija oli B. H. Liddell Hart, joka lienee jäänyt Fulleria

paremmin jälkipolvien mieleen. Fuller oli vanhempi ja jo arvostettu sotataidon teoreetikko silloin, kun Liddell Hartin ”tähti” oli vasta nousussa. Jälkimmäinen kirjoitti pidempään ja oli erittäin aktiivinen esimerkiksi toisen maailmansodan jälkeen lännessä saksalaisten kenraalien sotateoreettista ajattelua levittäessään. Osana tätä työtään hän pyrki korostamaan omaa rooliaan saksalaisen operaatiotaidon rakentumisessa jopa valheellisinkin keinoin. (Danchev 1998; Reid 1998; Bond 1977)

Brittiläisen operaatiotaidon voidaan katsoa syntyneen silkasta pyrkimyksestä tieteellistä sodankäyntiä lisäämällä tietoa ja ymmärrystä komentajuuden edellytyksenä. Ollessaan 21-vuotiaana buurisodassa Fuller kirjoitti vanhemmilleen tajunneensa, vaikka armeijassa ei ollut vielä kauaa ollutkaan, että yhdeksän kymmenestä tai 99 sadasta upseerista eivät ymmärtäneet sotaan liittyvistä asioista enempää kuin ”kuu-ukko” tai halunneetkaan oppia lisää. Fuller lisäsi, että mikäli britit buurisodan voittaisivat, johtuisi se yksinomaan lukumäärällisestä ylivoimasta. (Trythall 1977, 11) Sekä yritys saada upseeristoa ajattelemaan tieteellisesti että pyrkimys vähentää tappioita sodassa leimasivat Fullerin teoretisointia koko hänen pitkän uransa ajan. Myös Liddell Hartin tapauksessa oma-kohtaiset, mutta lyhyet kokemukset ensimmäisestä maailmasodasta vaikuttivat perinpohjaisesti. Jos vain hänen mukaansa kaikki kärsimys ja silpominen voitaisiin poistaa sodasta, olisi sota itsessään kaikkein paras kansakuntien puhdistaja, joka pieninä annoksina sai miehen luonteesta esiin sen parhaat puolet. Ensimmäinen maailmansota tarjosi vain selkeän yliannostuksen. (Bond 1977, 18) Pyrkimys tehdä sodasta vähemmän tuhoisaa ja tappavaa oli Liddell Hartin teoretisoinnin johtoajatus.

Vaikka Liddell Hart onkin nykyään tunnetumpi ja luetumpi, niin Fuller on todennäköisesti yksi parhaista ja samalla surkeimmista operaatiotaidon teoretikoista. Kuten Martin van Creveld asian tiivistä, Fuller kutoi äärimmäisen monimutkaisen verkon ajatuksia sodan, elämän, historian ja vaikka minkä luonteesta. Kokonaisuutena tarkastellen hänen historialliset kirjoituksensa olivat loistavia. Sen sijaan moni sotataidon teoria oli osin puolikypsää, koska Fullerin kiinnostukset mystiikkaan ja okkultismiin usein heijastuivat teksteihin. (Creveld 2006, 90) Lordi Carverin (1979, 36) mukaan oli traagista, että Fullerin ajatukset liihottelivat niin korkealla, että hänen ”jalkansa irtosivat maasta”. Näin ollen esimerkiksi *Foundations for the Science of War* ei nimestään huolimatta kykene luomaan konkreettista perustaa minkään rakentamiselle, mutta siinä kuten Fullerin kaikissa kirjoissa, oli myös loistavia oivalluksia. Fuller oli mekanisoidun operaatiotaidon profeetta monelle. Kuten muutkin profeetat, myös hänen ennustuksensa olivat kauas tulevaan katsovia ja joko uskomattomia oivalluksia tai yhtä käsittämättömiä epäonnistumisia. Fulleria kannattaa ehdottomasti lukea – avoimella mielellä, mutta kriittisesti.

Fuller arvioi aivan oikein ja samaan tapaan kuin venäläiset teoretikot, että motorisointi ja mekanisointi muuttavat sodan kuvaa radikaalisti. Tämä näkyisi joukkojen kasvaneena liikkuvuutena niin taktisella kuin muillakin sodankäynnin tasoilla. Fullerin (1943, 48) mukaan tulevaisuuden taisteluista tulisi enenevässä määrin ”alueellisia operaatioita” ja paikkaan sidotun asemasodan määrä vähenisi. Alueelliset operaatiot ulottuisivat etulinjasta syvyydessä aina vihollisen teollisuusalueisiin ja tärkeimpiin kaupunkeihin asti. Panssaroitujen joukkojen sodankäynnissä ei voisi olla puolustuslinjoja eikä muutenkaan paikkaan tai maastonkohtiin sidottuja puolustusratkaisuja. Vain kaksi operaatiotyyppiä oli käytännöllisiä. Hyökätessä tuli edetä ja puolustettaessa vetäytyä, jotta vihollinen väsyttäisi itsensä takaa-ajossa siten, että aloite voitaisiin temmata uudelleen. Fuller (1946, 149) vertasi tässä tankkijoukkoja ratsuväkeen, sillä molempien kohdalla sekä puolustus että hyökkäys perustuivat täysin liikkuvuuteen ja kummassakaan ei ollut mahdollisuuksia pysähtymisiin tai liikkeen hidastamiseen. Vain hyökkäys edetessä ja viivytys puolustettaessa olivat Fullerille mahdollisia taistelutekniikoita. Molemmat vaativat joukoilta korkeaa liikkuvuutta.

Liddell Hartin (1927, 3) näkemyksen mukaan sotataidon historiassa liikkuvuus on aina muuttunut pysähtyneisyydeksi, kun puolustukselliset keinot ovat saavuttaneet materiaalisen ylivalan hyökkäyksellisistä. Samalla jokainen uusi keino tai menetelmä on itse kylvänyt vastatoimensa siemenet. Näin ollen Liddell Hart (1927, 16) näki, että konekiväärien ylivalta taistelukentillä nopeutti panssaroitujen joukkojen kehittämistä. ”Kuten legendaarinen feeniks-lintu, uusi hyökkäyksellinen voima nousee taistelukentän puolustuksellisen herran tuhista.” Tämä vaati uudenlaista kykyä liikkua nopeammin ja tehokkaammin sekä suojautua massamaiselta tulelta.

Liikkuvuus oli myös Fullerin mukaan tekijä, mikä muokkasi tulevaisuuden sotaa. Ennen ensimmäistä maailmansotaa asevoimat eivät kyenneet hahmottamaan asevaikutuksen tehon kasvusta johtunutta puolustuksen vahventumista ja siitä seurannutta staattista asemasotaa. Mikäli hänen mukaansa britit eivät oppisi käyttämään liikkuvuutta hyväkseen, heidät pyyhkäistäisiin mereen, sillä seuraavan sodan Fuller (1926, 258) näki äärimmäisen dynaamisena liikesodankäyntinä. Myös Liddell Hartille (1927, v) liikkuvuus oli kaikki kaikessa ja se ei tarkoittanut ainoastaan joukkojen liikettä taistelukentällä vaan niiden kaikkia toimia, yleistä järjestystä sekä eritoten ajattelua. Jos ajattelu oli ”liikkuvaa”, se johti omintakeisiin ratkaisuihin suunnittelussa ja yllätykseen aikanaan toimeenpanossa.

Fuller hahmotti sodan suuret syklit ja kykeni ennakoimaan, että hyökkäyksellisyys ja liikkuvuus eivät leimaisi sodan kuvaa ikuisesti, vaan liikkuvuutta pystyttäisiin aikanaan rajoittamaan. Siksi briteillä oli kiire omaksua ensimmäisenä tankkijoukkojen käyttöperiaatteet, että he alkuperäisenä kehittäjänä

saivat täyden edun näistä sotakoneista. Joskus myöhemmin, Fullerin (1932, 290) mukaan, tapahtuisi paluu puolustustehtävää toteuttavaan jalkaväkeen, joka koostuisi pioneereista panssarintorjunta-aseineen. Fuller ymmärsi, että pitkällä aikajänteellä puolustus saa aina hyökkäyksellisyyden kuroman etumatkan kiinni. Aina kun historiassa on keksitty hyökkäysase, on puolustus kyennyt siihen vastaamaan. Siten Fullerin mukaan tulevaisuuden mekanisoitujen joukkojenkin operaatiot hidastuisivat hidastumistaan, kunnes niidenkin taistelusta tulisi yhtä staattisia kuin ensimmäisessä maailmansodassa. Liikkuvuus oli merkittävä voimatekijä kaikilla sodankäynnin tasoilla, mutta vain jos britit olisivat ensimmäisten joukossa mekanisoitujen joukkojen kehittämisessä.

Ensimmäisen tankin keksimisestä kului pitkä aika ja vaadittiin melkoinen konseptuaalinen loikka ennen kuin voitiin puhua varsinaisesti mekanisoinnista. Alun perin tankki oli vain yksi aselavetti taistelukentällä, mutta vasta niiden eri versioiden laajempi lisääminen joukkojen vahvuuksiin tuotti mekanisoituja joukkoja. Ensimmäisen tankin taistelukenttädebyyttistä kului kymmenkunta vuotta ennen kuin Britanniassa varsinaista doktriinia eri taisteluajoneuvojen käytöstä kyettiin hahmottelemaan. Ensivaiheissa vielä vuosina 1924–1925 puhuttiin vielä ”mekanikalisaatiosta”, mutta sittemmin taisteluajoneuvojen kehittämisestä ja käytöstä keskusteltiin laajasti mekanisointina. (Martel 1931, 97)

Ei operaatiotaitoa vaan suurtaktiikkaa

Hiukan kärjistäen voidaan sanoa, että Fuller tai Liddell Hart eivät luoneet operaatiotaidon teoriaa. He olivat ensimmäisinä visioimassa, miltä tulevaisuuden mekanisoitu sota näyttäisi ja miten sota tankkien avulla voitaisiin käydä. Heidän ajatustensa juoksua käytettiin ikään kuin pohjapiirroksina, joiden varaan operaatiotaitoa alettiin rakentaa uusia teknologioita parhaiten hyödyntävillä tavoilla. Fullerin (1923, 236) mukaan tarvittiin todellista sodankäynnin revisiota, jossa ymmärrettäisiin menneen olevan vain tie tulevaisuuteen ja että mekanisoituun voimaan perustuva ajanjakso oli sodankäynnissä alkamassa ja lihasvoiman aikakausi päättymässä. Ensin piti muuttaa ajattelutapaa, jotta voitiin muuttaa sodankäynnin käytäntöjä.

Tämän ajattelutavan muutoksen tuli leimata jokaista sotataidon tasaa. Liddell Hartille (1932, 83) strategia oli clausewitziläistä ajattelua seuraten sotilaallisten keinojen käyttöä poliittisten päämäärien saavuttamiseksi. Sen alaa olivat paitsi joukkojen liikkuttelu niin myös niiden vaikutus. Silloin kun sotilaalliset keinot muuttuivat varsinaisiksi taistelutoimiksi, niiden johtaminen ja suora toiminta oli taktiikkaa. Strategia oli keinojen ja päämäärien laskentaa ja yhteensovittamista.

Liddell Hart ei kirjoittanut operaatiotaidosta tällä nimellä, mutta voimme sanoa, että termi oli käytännössä miltei hänen kynänsä kärjessä. Liddell Hart (1932, 86) kuvasi asevoimien olevan vain yksi keino päästä suurstrategisiin päämääriin ja taistelu oli vain yksi strategian työkaluista – aivan kuten instrumentit kirurgin laukussa. Jos olosuhteet olivat suotuisat, taistelu oli nopein tapa päästä haluttuun vaikutukseen, mutta epäsuotuisissa olosuhteissa olisi ollut hölmöyttä käydä taistelua strategian toteuttamiseksi. Voimme siis perustellusti kysyä, että jos mahdollisuuksia ratkaisutaistelun käymiseen ei ollut ja muuten taisteluun ei olisi ollut tarkoituksenmukaista ryhtyä, niin miten strategisen tason voitto kyettäisiin saavuttamaan? Liddell Hart ei ole enää vastaamassa meille, mutta hänen ajatusketjunsä mukaisesti silloin täytyisi käyttää muita strategian työkaluja ja niiden yhdistelmiä. Koska kaikki strategian työkalut olivat vielä Liddell Hartille puhtaasti sotilaallisia, tämä tarkoittaa, että muita asevoimien operaatioita tulee käyttää tavoitteiden saavuttamiseksi. Mitä muuta se olisi kuin operaatiotaitoa, sillä myös Liddell Hartin ajattelu lähti siitä, että strateginen ratkaisu ei olisi suotuisissakaan olosuhteissa saavutettavissa yhdellä taistelulla.

Liddell Hartin operaatiotaidollisessa ajattelussa taistelusta oli muodostunut prosessi, joka koostui sarjasta hetkellisiä pieniä tilaisuuksia hyväksikäytettäväksi. Hyväksikäytöstä suurin osa jäisi ”pientaktiikan” (*minor tactics*) eli alemman tason komentajien vastuulle ja pienempi osa kenraalien ”suurtaktiikan” (*major tactics*) tasolle. Näiden ulkopuolelle jäi vielä korkein strateginen taso, jossa tehty huono päätös voi kumota minkä tahansa taktisen tason edun. Tässä näkökulmassaan Liddell Hart noudattelee pitkälle saksalaisen operaatiotaidon keskiössä olleen tehtävätaktiikan (*Auftragstaktik*) ajattelumallia. Alemman tason taktisista johtajista oli tullut merkityksellisiä toimijoita voiton saavuttamiseksi ja siten heidän henkisiä ja älyllisiä valmiuksiaan aloitteen tempaamiseen tuli pyrkiä tukemaan ja kehittämään. (Liddell Hart 1950, 315) Tavallaan Liddell Hart jättää ajatuksensa kesken. Jos taistelu koostuu pientaktiikan tasolla sarjasta pienten tilaisuuksien hyväksikäyttöä, niin suurtaktiikan tasolla tulee kyetä samaan tapaan käyttämään näistä saatua etulyöntiasemaa strategian tukemiseksi eli yhdistää taistelut operaatioiksi.

Tarkastellessaan ensimmäisen maailmansodan aikaa Liddell Hart havaitsi, että taktisen ja strategisen tason välillä on suuria eroja näkökulmissa. Jo armeijan komentajan tasolla tehdyt päätökset olivat tärkeitä, mutta hyvin yleisluontoisia vailla niitä ammattitaidollisia seikkoja, joita esimerkiksi pataljoonan komentaja joutui käsittelemään. Strategisella tasolla käsiteltiin yleistyksiä, taktisella teknisiiä yksityiskohtia. Liddell Hart korosti, kuinka ”*generals need to be truly general in their knowledge and understanding.*” (1936, xii) Jos korkean tason komentajat liikkuvat puhtaasti yleistyksien tasolla ja taktisella tasolla hierottiin yksityiskohtia, syntyi välittömästi tarve kyetä tuottamaan yleisestä

tapauskohtaista ja samalla kyetä kytkemään yksittäisiä tapahtumia ja tilanteita yleistyksiin. Juuri tämän välimaaston ylittämiseen operaatiotaito tarjoaisi työkalun.

Ensimmäinen maailmansota, aivan kuten myös Yhdysvaltojen sisällisota ja Venäjän-Japanin sota, olivat taktisesti tarkasteltuina suuria, monimutkaisia ja hankalasti ymmärrettäviä kokonaisuuksia. Yksittäisiä taisteluita ylempällä tasolla tapahtuvia toimintoja ilmentämään otettiin vanha ”suurtaktiikan” käsite tai puhuttiin ”alemmasta” tai ”pienstrategiasta” (*lower strategy, minor strategy*). Näitä termejä ei kuitenkaan määritelty kovinkaan tarkasti, joten niiden käyttö oli summittaista ja toisinaan strategiasta puhuttiin erheellisesti myös ”suurstrategiana.” (Vego 2009, I–23; Sokolovsky 1963, 9)

Fullerin (1960, 293) mukaan strategiaa voi pitää operaatioiden suunnitelmana (*”operations in plan”*), ja taktiikkaa operaatioiden toimeenpanona (*”operations in action”*). Strategiaa ja taktiikkaa ei tulisi erottaa koskaan toisistaan, sillä niiden osatekijät ”soljuvat toisiinsa” muodostaen yhdessä sotataidon. Fuller ei koskaan käyttänyt termiä ”operaatiotaito” ja jopa ”suurtaktiikka” esiintyi hänen kirjoissaan harvoin. Keskeiseksi nousee kuitenkin juuri Fullerin määritelmässä käytetty sana ”operaatio”. Jos Fullerin tunnustamat kaksi sodankäynnin tasoa ovat operaatioiden suunnittelua ja toteutusta, niin operaatiotaito on looginen silta kuvamaan sitä, miten nämä tasot yhdistetään. Fulleria eivät varsinaisesti koskaan kiehtoneet eri tasot sotataidossa, mutta suuri osa hänen teorioistaan käsitteli juuri sitä osa-aluetta, mitä nykyään pidämme operaatiotaitona. (Reid 1998, x–xi, 17–18)

Yhtenä niistä kerroista, kun Fuller tarkemmin avasi suurtaktiikan tehtävää, vaikutti siltä, että se oli sodanaikainen jatkumo suurstrategin rauhanaikaiselle työlle. Rauhan vallitessa suurstrategi kokosi ideoita ja valtion ”moraalista energiaa” sodanaikaisiksi reserveikseen. Kun sota puhkesi, hänen tuli vapauttaa mahdollisimman taloudellisesti nämä ”hivittävät voimat”, jotta ne sinkoaisivat puolustushaarat toimiinsa. Kyetäkseen tähän suurstrategilla tulee olla valmis toimintasuunnitelma, joka ottaa huomioon kaikkien ulkovaltojen vaikutukset. Vasta silloin hän on sellaisessa suurtaktisessa asemassa, että hän kykenee ohjaamaan käytössään olevat voimat vähiten vastustusta sisältäviä sotilaallisia ja poliittisia linjoja pitkin kohti hänen vihollisensa moraalista reserviä, josta valtaosa koostuu siviilien moraalista. Tämän suurtaktiikan perusteella hänen alaistensa tehtävä on muodostaa kolmen puolustushaaran taisteluita varten ”pientaktiikka”, jolla hyökätään vihollisen voimia vastaan fyysisesti, taloudellisesti ja moraalisesti. (Fuller 1923, 219)

Juuri tämän tyyppisten ”selkeiden” näkemysten vuoksi Fuller on joskus raskasta luettavaa. Toisinaan satanismi, okkultismi, numerologia, seksuaalimagia, jooga tai jokin muu hänen esoteerisen kiinnostuksensa kohteista heijastuvat

liiankin konkreettisesti tekstiin. Kolme vuotta myöhemässä kirjassaan Fuller (1926, 107) vaikutti jo helpommin ymmärrettävältä, sillä silloin hän korosti, että suurstrategin tehtävänä on korreloida sotavoimia ja kun nämä voimat on saatu sovitettua poliittiseen päämäärään, suurtaktikon tehtävänä on luoda niille sellainen rakenne, että niillä pystytään operoimaan. Suurtaktikko siis ottaa hänelle annettavat joukot ja järjestee ne odotettavissa olevan vastarinnan mukaisesti. Tästä muodostuu operaation suunnitelma ja jos se on toteutettu poliittisen päämäärän hengessä, suunnitelman sydämenä puolestaan on sotilaallinen päämäärä.

Synteessä Fullerin ajattelusta voimme todeta, että oikean vastaavuussuhteen luominen omien ja vihollisen sotajoukkojen välille oli suurstrategin tehtävä. Sen jälkeen, kun strategia olisi sovittanut nämä joukot oikein poliittisten päämäärien suhteen, niistä tuli pystyä käyttämään. Näin suurtaktiikan tehtävä oli joukkorakenteen luominen sellaiseksi, että niillä kyettiin toteuttamaan annetut tehtävät. Suurtaktikko otti asevoimat käyttöönsä ja ryhmitti ne sen mukaisesti, millaista vastarintaa niiden arvioitiin kohtaavan. Tämä muodosti sodan tai sotatoimen suunnitelman. (Fuller 1926, 107) Näemme suoraan, että Fullerin suurtaktinen ajattelu korreloi operaatiotaidon käsitteiden ja päämäärien kanssa. Suurtaktiikkaa tai operaatiotaitoa oli siis sekä sotatoimen että koko sodan päämäärän tavoittamiseksi laaditut joukkojen käytön suunnitelmat ja joukkojen ryhmittäminen parhaiten näiden toimeenpanemiseksi. Suurtaktisen tason suunnitelman luominen alkaa, kun ratkaisevan hyökkäyksen suunta on päätetty. Siinä sovelletaan yleisiä sotataidon periaatteita vallitseviin sodan olosuhteisiin ja pyritään luomaan joukoille vapaan liikkuvuuden mahdollisuus. (Fuller 1923, 51)

Fullerin ajattelussa taktiselle tai pientaktiselle tasolle kuuluivat kaikki sotiin toimenpiteet ja suurtaktista tasoa hallitsivat ajan ja paikan tekijöiden oikea hallinta. Suurtaktiikka oli hänelle kykyä valita vihollisen heikko kohta ollen itse tarjoamatta viholliselle sellaista. Suurtaktiikka käsitteli niin puolustuksessa kuin hyökkäyksessä aseiden nopeaa kokoamista ratkaisukohtaan ja järjestelyiden toteuttamista taistelua varten. (Fuller 1923, 33)

Fuller näki, että taktiikka ja strategia olivat niin tiukasti kytköksissä toisiinsa, että elleivät ne yhdistyneet ja kietoutuneet toisiinsa, koko sotataito kärsisi. Fullerille hallinto (*administration*) tuotti sekä ylläpiti järjestyksiä ja rakenteita sekä siten myös toteutti ”siltafunktioita” strategian ja taktiikan välillä. Näiden keskinäissuhteita Fuller määritteli kolmioksi, jossa pysyvä perusta rakentui asevoimien rakenteesta (*organisation*), aktiivinen perusta taktiikasta ja yhteistyön perusta strategiasta. Yhdessä tämä kolmiyhteys rajasi kokonaisuuden, jonka sisällä kenraali toteutti tahtoaan ja sotataitoaan. Strategia oli Fullerille kuin paperi ja taktiikka kuten lyijykynä, mutta sotataitoa oli vasta näillä piirrettävä

kuva. Sotataidon lähteenä oli komentajan ja hänen alaiensa henkiset ja moraaliset voimavarat, jotka ilmentyivät fyysisessä toiminnassa. (Fuller 1926, 155)

Merisotaa maalla

Kun sotataidollista ajattelua lähdetään muuttamaan, tulee uutta rakentaa vanhan pohjalta, jotta se hyväksyttäisiin helpommin. Jälkikäteen tuntuu omituiselta, että mekanisoitua operaatiotaitoa visioitiin aluksi merisodan viitekehyksessä, mutta tähän oli syynsä. Liddell Hartin (1932, 28–46) näkökulmasta Britannian rooli maailmassa ja siten sen suurstrategia olivat koko sen historian ajan olleet merellisiä luonteeltaan. Se loi taloudellista painetta laivastonsa voimalla sekä kykeni turvaamaan itsensä ja vaikuttamaan vihollistensa heikkouksiin. Liddell Hartille brittiläinen tapa käydä sotaa oli käyttää hyvin rajoitettua ensisijaisesti merellistä voimaa imperiuminsa intressien edistämiseksi. Siirtomaiden vakauttamisen ohella siihen kuului vain rajoitettu sitoutuminen sodankäyntiin manner-Euroopassa. (Bond 1977, 7.) Myös Fullerin näkökulmasta brittiläinen sodankäynnin tapa oli olemassa. Siihen eivät kuuluneet vallankumoukset ja kansalaissodat, jotka Fullerille olivat ”rikoksia olemassaoloa vastaan”. Englanti oli sisäisesti vakaa ja sen tuli tehdä muiden maiden rannikoista omat rajansa, eli olla juuri merellinen supervaltta. Silloin kun imperiumin myötä maarajoja ei voinut välttää, tuli niiden suojaksi perustaa ja ylläpitää heikkoja puskurivaltioita. (Fuller 1923, 14)

Martel (1945, 61) tarjoaa erinomaisen näkökulman intoon nähdä panssaroidut joukot ”maalaiavastona.” Osin se johtuu Britannian merellisestä perspektiivistä, sillä brittiläisen imperiumin rakentaminen ja ylläpito oli täysin merellisen yhteyksien varassa ja siten miltei kaikki resurssit käytettiin laivaston kehittämiseen. Hän ei kiistänyt meriyhteyksien turvaamisen tarvetta jatkossakin, mutta näki, että tulevaisuudessa tärkein operaatioympäristö, jossa voimaa tuli kyetä käyttämään, oli ilma. Siten ilmavoimien kanssa yhteistoimintaan tuli kehittää taistelualuksia meren hallintaan ja liikkuvia maajoukkoja maan hallintaan. Meri- ja maavoimien taistelutehtävät tulevaisuudessa nähtiin samanlaisina pyrkimyksinä herruuteen omissa operaatioympäristöissään ilmavoimien tukemana.

Aikana jolloin brittiläistä operaatiotaitoa alettiin kehittää, imperiumi oli vielä maailmanlaajuinen ja sen jokaisessa kolkassa lähtökohtaisesti oli kyetävä käymään sotaa Britannian etujen turvaamiseksi tai puolustamiseksi. Pyrkimys joukkojen nopeaan liikkuvuuteen koettiin äärimmäisen tärkeäksi, koska sillä pystyttiin supistamaan niiden miesmäärää. Liddell Hart (1927, vi) kirjoitti, että mitä pienempiä maavoimat ovat, sitä elintärkeämpää oli pystyä

moninkertaistamaan niiden massaa nopeudella, jotta joukkoja kyettäisiin kohdistamaan nopeasti minne tahansa maarajojen sisällä koko imperiumin alueella.

Justakin syystä vaikuttaa siltä, että aina kun uutta ulottuvuutta on pyritty lisäämään sodankäyntiin, teoretisointi on aina alkanut vertaamalla uutta sodankäyntitapaa merisotaan. Italialainen Giulio Douhet kirjoitti 1920-luvulla ”ilman hallinnasta” aivan kuten merten hallinnasta on puhuttu jo pidempään ja vielä viimeaikoinakin avaruutta operaatioympäristönä on verrattu mereen. (ks. esim. Douhet 1999; Klein 2006) Samaa logiikkaa noudattaen, kun panssarijoukkoja kehitettiin, ennen tarkoituksella harhaanjohtavaa ”tankkia” puhuttiin ”maa-aluksista” tai ”maa-risteilijöistä.” Nämä olivat pikemminkin tulevaisuuteen heijastettuja visioita mahdollisuuksista kuin aikansa tilanteen kuvausta. Pitkällä aikajänteellä amiraliteetin tukemat panssaroidun sodankäynnin kehittäjät halusivat nähdä ”tankkilaivastoja” toteuttamassa merisotaa maallisessa operaatioympäristössä. (Liddell Hart, 1927, 282)

Fullerin ja Liddell Hartin operaatiotaidollisen ajattelun ytimenä oli tankkien tuoman tulivoiman, suojan ja liikkuvuuden yhteisvaikutus taistelun kuvaan maasodassa. Tankeilla ja siten mekanisoiduilla joukoilla oli ylivertainen taktinen liikkuvuus vanhempiin maavoimien joukkotyyppeihin nähden. Jo Helmuth von Moltke (vanhempi) oli kyennyt saavuttamaan suuren operationaalisen tason liikkuvuuden joukkojen keskittämiseen käyttäen rautateitä. Mitä enemmän kuljetuksista toteutettiin kuorma-autoilla ja mitä enemmän motorisoituja joukkoja syntyi, sitä suuremmaksi liikkuvuus kasvoi, mutta se pysyi edelleen sidottuna rautateihin ja tiestöön. Tankki tarjosi uuden liikkuvuuden muodon, eli liikkuvuuden kaikkiin suuntiin maan pinnalla. Fuller (1923, 51) käytti tästä termiä ”locomobility.” Liddell Hart (1927, 116) lisäsi määritelmään vielä kyvyn liikkua kaikessa maastossa ja puhdistaa se vihollisesta. Samalla lentokoneet kohottivat liikkeen myös korkeussuuntaan ja kaikki brittiteoreetikot näkivät tämän äärimmäisen tärkeänä lisänä. Kuitenkin juuri maajoukkojen vapaa liikkuvuus innoitti tarkastelemaan mekanisoitua sotaa merisodankäyntinä maalla. Tankkijoukot operoivat käyttäen tukikohtiaan huoltoon ja täydennyksiin kuin sotalaivat satamia.

Liddell Hart (1936, 138) kirjoitti, kuinka eritoten aavikkosodankäynti muistutti merisodankäyntiä. Jo ensimmäisessä maailmansodassa kameleilla liikkuvat iskujoukot toteuttivat samaa tehtävää kuin sukellusveneet. Erwin Rommelin johtama *Afrika Korps* jalosti aavikkosodankäynnin uudelle tasolle motorisoinnin tuoman liikkuvuuden ja nopeuden myötä. Hänen joukkonsa liikkuvat pieninä osastoina, pitkiä matkoja, iskeäkseen nopeasti vihollisen kimppuun käyttäen yllätystä hyväkseen merirosvojen tapaan. Saharassa, aivan kuten aavalla merellä, ei juuri ollut liikettä rajoittavia maastonkohtia vaan suuressa

perspektiivissä maasto oli kaikkialla samanlainen. Samat menetöt, jotka toimivat Saharan ja Pohjois-Afrikan asuttamattomissa erämaissa eivät soveltuneet Eurooppaan. Liddell Hart oli Fulleria realistisempi visioidensa suhteen. Hän harmitteli, että ihmiset ovat historian näkökulmasta liian innokkaita otaksuamaan, että tämän päivän visio olisi tulevaisuuden fakta. (Liddell Hart 1932, 103)

Ajatus kaikkien aselajien mekanisoinnista syntyi vasta 20-luvun loppupuolella. Martelin (1945, 112) mukaan vuoteen 1928 asti brittiläisessä ajattelussa tankit olivat vain yksi aselaji tiukassa yhteistoiminnassa muiden kanssa, mutta sittemmin johtoajatukseksi nousi näkemys, jonka mukaan panssaroiduilla joukoilla murrettaisiin vihollisen ryhmittymä ja hyökättäisiin heidän komentopaikkojaan vastaan ja rikottaisiin selustan järjestys. Tämän katsottiin vaativan kaikkien ajoneuvojen panssarointia, mutta päävastuu olisi ollut juuri tankeilla. Samalla alkoi panssariprikaatien koulutus taktisena joukkona. Fuller ja Liddell Hart olivat monissa paikoissa kirjoittaneet vastaavia visioita jo aiemmin, mutta heidän ajatuksensa hyväksyttiin viralliseen doktriiniin vasta viiveellä.

Fullerin mukaan sodankäynnissä koettaisiin todellinen vallankumous, jos armeijoita kyettäisiin liikuttelemaan kuten sota-alueita. Siihen kyettäisiin, mikäli myös jalkaväki, tykistö ja tukevat aselajit saataisiin mekanisoitua ja lisättyä niiden liikekykyä. Tässä Fuller (1923, 164) suositteli siirtymistä hevosista traktoreihin ja muihin maastokelpoisiin kulkuneuvoihin. Myös Saksassa Guderianin ajattelu oli johtanut samaan suuntaan. Tankkijoukot saavuttaisivat täyden operationaalisen potentiaalinsa vasta silloin, kun kaikki muut aselajit ja välitöntä tukitehtävää toteuttavat joukot saavuttaisivat saman maastoliikkuvuuden tason. Silloin tankeja ei enää tarvitsisi liittää jalkavälijoukkoihin vaan kyettäisiin muodostamaan *Panzer*-divisioonaa, jossa myös huolto olisi teloilla tai pyörillä ja kykenisi seuraamaan iskeviä joukkoja niiden välittömässä läheisyydessä. (Guderian 1956, 20–21)

Liddell Hart käytti metaforia kuvaamaan tarvetta kehittää mekanisoitujen joukkojen suorituskykyä ja etenkin joukon kokonaisliikkuvuudessa olevia puutteita. Joukko oli verrattavissa selälleen käännettyyn kilpikonnaan, jonka isosta ja pehmeästä vartalosta työntyi esiin vain pieni panssaroitu pää. Joukosta piti kehittää joustavuudeltaan mekanisoidun käärmeen kaltainen. Koska tukiosat sitoutuivat tiestöön, se teki joukosta kokonaisuutena pikemminkin keihään kaltaisen. Jos panssarijoukon kaikille osille kyettäisiin luomaan sama liikkuvuus kuin tankeilla, niiden käyttö olisi joustavampaa ja kokoa kyettäisiin pienentämään. (Liddell Hart 1946a, 20; 1960, 195)

Pyrkimyksessään uudistaa brittien asevoimia Liddell Hart (1927, 15) vertasi niitä uransa lopettaneeseen urheilijaan, joka on lihonut. Sen tuli laihduttaa jalkaväestä ja pyrkiä kehittämään mekanisoituja jänteitään. Jalkaväen oikea rooli

olisi ollut toimia maalla merijalkaväen tapaan, eli lähinnä huolehtia mekanisoitujen joukkojen taistelukentälle jättämistä vihollissotilaista ja taistella metsäisessä ja mäkisessä maastossa. Siihen hänen mukaansa olisi riittänyt neljäsosa 1920-luvun joukkovahvuudesta. Liddell Hartin (1927, viii) mukaan siis edes armeijoiden täydellinen mekanisointi ei poistaisi kokonaan tarvetta jalkaväki-taistelijoille. Aina osa sotilaista taistelisi jalkaisin, mutta heidän liikkuvuuttaan kykynä siirtyä taisteluun tuli kasvattaa. Hänen ajattelunsa heijasti Guderianin (1937, 1), jonka mukaan tulevaisuudessa tankkikomppaniat ottaisivat etulinjan jalkaväen tehtävät, mutta jalkaväki aselajina säilyisi.

Fullerin ajattelu oli vielä radikaalimpaa. Hän oli ensimmäisiä, jotka ennustivat ratsuväen katoavan ja jalkaväen merkityksen supistuvan sotilaiden siirtymässä taistelukentiltä linnoitettuihin taisteluasemiin. Tykistön roolin hän näki kasvavana, kun sen liikkuvuus nousisi mekanisoinnin myötä ja tykistö toisi meritaisteluista tutun tykin ja panssaroinnin välisen kamppailun maasodankäyntiin. Fullerin mukaan tulevaisuuden tankit tulisivat olemaan pääosin kah- ta eri tyyppiä; raskas tankki, joka olisi tykkinsä ja vahvan panssarinsa kanssa ”maataistelualus” sekä ”ratsuväkitankki”, joka olisi nopeampi, kevyemmin panssaroitu ”taisteluristeilijä.” Näistä kahdesta ”maa-alus” tyyppistä tulisivat tulevaisuuden tankkijoukkojen pääosat koostumaan. Yksillä sotkettaisiin vihollisen taistelujärjestys ja toisilla tuhottaisiin heidät. (Fuller 1923, 163–164)

Jo vuoden 1920 RUSI-luennossaan Fuller visioi mekanisoitujen joukkojen tulevaisuutta maalla toisiaan vastaan operoivina massamaisina laivastoina, joiden komentajat liikkuisivat niiden yläpuolella lentokoneissaan ja radiokäskeyn ohjaisivat joukkojensa liikesuuntia. Kun taistelukentällä havaittaisiin kaasua, laivastot ”sukeltaisivat” eli sulkisivat tankkien luukut ja aloittaisivat taistelun. (Trythall 1977, 83) Fuller (1920, 249) näki, että mekanisoitua sotaa johdettai- siin ilmasta ja että jo tankkipataljoonien komentajat toimisivat lentokoneissa. Eri ulottuvuuksista juuri ilmassa oli eniten operaatiotaidollista potentiaalia suuriin ajattelumuutoksiin, mutta niitä piti tehdä myös perinteisimmissä ulot- tuvuuksissa.

Luettaessa ydinaseaikakauden operaatiotaidollista kirjallisuutta ei voida välttää vaikutelmalta, että taktisten ydinaseiden käytön teoria taistelukentillä palautti Fullerin ajankohtaiseksi. Tankkien käyttö ydin- ja kemiallisten aseiden saastuttamalla taistelukentällä olisi perustunut hyvin pitkälle massamaiseen etenemiseen ilman merkittäviä taisteluita tai taktisia manöövereitä. Tankki- joukot olisivat olleet taktiikan ja operaatiotaidon keskiössä ja muille joukoille olisi jäänyt lähinnä taistelukentän tyhjentäminen eloonjääneistä vihollisista. (Simpkin 1985, 43; Triandafillov 1994; Savkin 2002; Sokolovsky 1963) Tank- kien tärkeys ja eteneminen jälleen laivaston tapaan olivat yhteistä sekä venäläi- sille että amerikkalaiselle sotataidolle.

Liddell Hart yritti vielä ydinaseaikakaudella teoretisoida, miten mekanisoituja joukkoja voitaisiin käyttää ei-massamaisesti, sillä kootusti operoivat tankkijoukot olisivat tarjonneet erinomaisia maaleja taktisille ydinaseille. Hänen mukaansa panssaridivisioonien koottu käyttö tuli mahdolliseksi heti, kun se oikeastaan oli opittu. Liddell Hartin operaatiotaidollinen ratkaisu oli ”voiman nestemäisen käytön” periaate, joka nojautui joukkojen hallittuun hajauttamiseen. Hänen ajattelussaan oli tapahtunut muutos tärkeiden maastonkohtien hallinnasta ajattelumalliin, jossa alueiden herruus oli tärkeämpää. Joukkojen tuli edelleen tähdätä vihollisen halvaannuttamiseen, mutta niiden tuli toimia kuin ampaispari eikä pyrkiä tuhoamiseen muurinmurtajan tavoin. (Liddell Hart 1960, 182–183)

Hyvin moni myös viime vuosikymmenien mekanisoitua operaatiotaitoa leimaava periaate voidaan johtaa suoraan Fulleriin ja Liddell Hartiin, joiden ajatuksia on vain kehitetty ja jalostettu. Kuitenkin, silloin, kun nämä profeetat epäonnistuivat arvioissaan, he menivät täysin hakoteille. Esimerkkinä voidaan käyttää Fullerin (1932, 280–282) näkemystä, että tankkijoukoista tulisi puolustuksellisia aseita, koska huolto- ja polttoainetarpeidensa vuoksi niitä olisi helpointa käyttää omalla maaperällä. Mekanisoiduista joukoista tulisi Fullerin mukaan niin kalliita, että niitä olisi lukumäärällisesti vain vähän ja ensimmäistä maailmansotaa leimanneiden massa-armeijoiden kato puolestaan johtaisi sotienkin vähenemiseen.

Pelkkiä tankkeja vai enemmän

Gifford Le Q Martel (1931, 15) kirjoitti jo vuonna 1916 artikkelin, joka ensimmäistä kertaa käsitteli puhtaasti taistelujoukkoista koostuvan armeijan operaatioita, vaikka silloin ensimmäiset tankit kulkivat vasta muutaman kilometrin tuntivauhdilla. Tässä suositeltiin vahvasti linnoitettuja tukikohtia, joista tankkiarmeijat hyökkäisivät sotatoimiin. Saman vuoden Swintonin ”*Notes on the Employment of Tanks*” suositteli, ettei tankkeja tulisi käyttää tipoittain sitä mukaa kuin niitä valmistuu tehtaalta, vaan koko uuden asejärjestelmän olemassaolo tulisi pitää salassa, kunnes niitä kaikkia käytettäisiin suuressa yhteisoperaatiossa jalkaväen kanssa. (Swinton, sit. Trythall 1977, 45) Swinton ymmärsi, että tankit eivät yksin kykenisi voittamaan taisteluita. Hän näki ne jalkaväen tukena ja panssarisuojausavulla tehtävänään tuhota puolustajan rakentamat esteet. Hyökkäyksen eteneminen edellyttäisi jalkaväen etenemistä, joka puolestaan edellyttäisi tankkien aktiivisuutta ja taistelun kestävyyttä. Swintonin mukaan tankkien nopeuden kasvattaminen lisäisi niiden mahdollisuutta selviytyä kyllin pitkään, että niillä kyettäisiin murtamaan vihollisen puolustuksen etu-

rintama. Hän ensimmäisenä näki mahdollisuuden, että tankkijoukoilla kyettäisiin jonakin päivänä murtautumaan koko vihollisen puolustusryhmittymisen läpi syvyyteen. (Swinton, sit. Fuller 1920, 52)

Swinton oli itse asiassa jo vuonna 1915 ensimmäisen kerran kirjoittanut tankkien massamaisesta käytöstä läpimurtotaistelussa. Kuitenkaan tulevat tankkimiehet eivät olleet lukeneet hänen tekstejään vaan Fuller laati tyhjästä suunnitelman, miten tankkeja käytettiin Cambraïn taistelussa. (Carver 1979, 18; Trythall 1977, 53) Sekä Swintonilla, Martelilla että Fullerilla oli hyvinkin visionäärinen lähestymistapa, mutta heidän teoriansa erosivat suurestikin toisistaan. Swinton kutsui Fullerin ajattelua jopa termillä ”*damned silly*.” (Reid 1998, 15) Fullerin näkökulma sotataitoon oli kuitenkin operaatiotaidollinen, eikä taktinen tai tekninen kuten kahdella ensiksi mainitulla. Fuller (1920, xix) oli omien sanojensa mukaan käännynnäinen, sillä palvelus tankkijoukoissa muutti hänen ajattelunsa asevelvollisuuden kannattajasta mekanisoituun armeijaan uskovaksi. ”Sotamekaniikka” vaatisi vain vähän miehiä, mutta voimakkaita koneita.

Liddell Hart (1936, 127) kutsui Swintonia tankkien idean isäksi ja Churchillä sen äidiksi, mutta tunnusti kunniaa kuuluvan muillekin. Kuitenkin Martelin ja Swintonin kaltaiset upseerit, joiden ajattelu pyöri puhtaasti tankkien ympärillä, ovat laajalti unohtuneet jälkipolvilta, vaikka he viitoittivatkin mekanisoidun sodankäynnin kehitystä. Kyky nousta pelkkien tankkien yläpuolelle ja nähdä mekanisoitu sota kokonaisuutena, jota uudet teknologiat ilmassa, maassa ja viestinnässä tehostivat, saivat aikaan Liddell Hartin ja Fullerin jäämisen operaatiotaidon historiaan.

Kemiallinen sodankäynti ilmapommituksina levitettävän kaasun avulla oli sekä Liddell Hartin että Fullerin 1920-luvun alkupuolen teksteissä tärkeässä merkityksessä. Fullerille (1932, 219) kaasu oli tulevaisuuden ase ja hän piti sitä ensimmäisenä aidosti uutena aseena, joka oli keksitty luodin ja tykinkuulan jälkeen. Jopa tankki tai lentokone toimivat vain alustana aseille. Suurelta osalta molempien teoreetikkojen tekstien jääräpäinen painotus maallisessa operaatioympäristössä toteutettavaan mekanisointiin juontui heidän kohtaamastaan vastustuksesta. Tosiasiassa heidän ajattelunsa yhdisti eri operaatioympäristöt toisiinsa ja vain ilmavoima, kemiallinen sodankäynti ja mekanisointi yhdistettynä tarjosivat molemmille mahdollisuuden pyrkiä nopeaan ratkaisuun ilman tuhoisia taisteluita. (Simpkin 1985, 16) Fuller oli numerologina miltei sairaalloisen kiinnostunut kolminaisuuksista (ks. Vego 2009, XIII–25) ja juuri kaasun, lentokoneen ja tankin *kolmiyhteys* oli hänen ajattelussaan yksi niistä tärkeimmistä. Kaasun Fuller näki aseista humaaneimpana, lentokone avasi uuden hyökkäyssuunnan ja tankki oli aseena ylivertainen. (1923, xiii, 94) Näihin voidaan lisätä vielä sukellusvene neljäntenä aseena, jotka yhdessä Fullerin

perspektiivistä tekisivät sodasta inhimillisempää. Toki voidaan väitellä, kuinka inhimilliseksi esimerkiksi saksalainen rajoittamaton sukellusvenesota osoitautui.

Saksa osoitti Fullerille (1923, 93), että jokainen maa valitsee aseensa ja operaatiotaitonsa luonteen oman kansallisen luonteensa mukaisesti. Siten Saksa valitsi kaasuaseen käytön ja Britannia tankit juuri siksi, että nämä nousivat ikään kuin luonnostaan yhteiskuntien perusolemuksesta. Saksassa oli kemianteollisuuden osaamista ja Britanniassa insinööritaitoa. Fullerin (1923, 109) mukaan Saksa olisi jopa voittanut ensimmäisen maailmansodan, jos se olisi ymmärtänyt oikein kaasun mahdollisuudet. Saksa teki kaksi virhettä; se käytti tappavaa kloorikaasua jonkin lievemmän ja Haagin sopimuksissa sallitun kaasun asemesta eikä se käyttänyt kaasua massamaisesti ratkaisevassa taistelussa.

Fullerille (1932, 23) ensimmäinen maailmansota oli aikansa raakaa luonnetta heijasteleva ”tuhon materialistinen orgia.” Maailmansotien välistä aikaa sen sijaan voitiin kuvata siirtymäkautena, jossa polttomoottorin synnyttämä liike mahdollisti uuden sotataidollisen aikakauden alkamisen. (Fuller 1932, 84) Tämä vaati lähtökohtaisesti Napoleonin ja hänen ”ylipappinsa” Clausewitzin pudottamista valtaistuimiltaan, jotta sota ei olisi enää absoluuttista luonteeltaan. Massa-armeijat ja pyrkimys tuhoamistaisteluun tuli syrjäyttää, jotta sota ei olisi enää niin tuhoisaa. (Fuller 1932, 211–212) Strategiassa käytettiin voimaa sanojen sijasta poliittisen argumentin vahventamiseen ja vaikka tämä tapahtui ensisijaisesti taistelun avulla, niin sen päämääränä ei ollut vihollisen fyysinen tuhoaminen vaan henkinen alistaminen vahvemman tahtoon. (Fuller 1943, 41) Fullerin (1948, 78) operaatiotaidollisen ajattelun päämääränä oli psykologinen ennemmin kuin fyysinen vaikuttaminen viholliseen. Tavoitteena oli viholliskomentajan tahdon ja moraalin lamauttaminen, jotta joukot joutuisivat epäjärjestykseen. Siten Fuller toimi tavallaan vaikutuskeskeisten teoreetikkojen esi-isänä.

Jo Fullerin kirjoittama ”*Plan 1919*” tähtäsi ”strategiseen halvaukseen” hyökkäyksen tavoitteena. Hänen mukaan kyseessä oli strateginen taso, koska halvauksen piti kohdistua vihollisen komentajistoon, eikä taisteleviin joukkoihin (Trythall 1977, 60). Fullerille (1961, 256–257) tankkien liike itsessään oli psykologinen ase, jota hän jälkikäteen arvioi esimerkiksi Guderianin käyttäneen erinomaisesti. Mekanisoitujen joukkojen liikkuvuutta maksimaalisesti hyödynnettäessä liikettä ei käytetty vihollisen tappamiseen vaan pelottamiseen, ällistytämiseen ja luomaan epäilystä sekä epävarmuutta. Nämä yhdessä halvaannuttaisivat sekä vihollisen sodanjohdon, että poliittiset päättäjät. Lamaannuksen vaikutus olisi suoraan verrannollinen liikenopeuteen. Lamaannus tai halvaannus olivat myös Liddell Hartille (1932, 106) sodankäynnin todellinen päämäärä tuhoamisen asemesta, koska niiden vaikutukset olivat kauaskantoisempia.

Lamaannustilan aiheuttaminen ei hänen mukaansa edes välttämättä vaatisi fyysisen tuhon aiheuttamista, vaan pelkkä sen pelko voisi riittää.

Yhteisoperaatiotaidon ensiaskeleet

Oleellinen operaatiotaidollinen havainto, jonka britit virallisella tasolla toisesta maailmansodasta saivat, oli sodankäynnin muuttuminen ”joint-henkiseksi”. Yhdenkään puolustushaaran itsenäinen operointi ei riittänyt enää operationaalisella tai strategisella tasolla voiton saavuttamiseksi. William Slim (2000, 368) totesi, että Burman taisteluissa maavoimat olivat riippuvaisia ilmavoimista kuljetusten, tuen ja täydennysten suhteen. Operationaalisella tasolla voitto hankittiin sekä maa- että ilmaoperaatiolla. Jalkaväkitaistelijan ja lentäjän yhteistyön saumattomuus loi yhdessä saavutetun ”joint-voiton.” Saman havainnon Liddell Hart teki Montgomeryn voitoista Pohjois-Afrikassa. Vaikka maavoimilla taistelu voitettiin, ilmavoimilla ja merivoimilla luotiin edellytykset. Puolustushaarat olivat Liddell Hartin (1950, 263) mukaan erottamattomasti kietoutuneina toisiinsa ja siten niiden toimintaa tuli kehittää pelkästä yhteistyöstä kohti täyttä yhteenkuuluvuutta.

Kiehtovaa kyllä, Fuller oli ensimmäinen teoreetikko, joka kirjoitti sodan eri ”domaineista”, eli eri operaatioympäristöistä, joissa sitä käytäisiin yhteisenä ponnisteluna. (Vego 2009, XIII–25) Fuller kirjoitti jo 1920-luvun alkupuolella, ettei suurtaktiikan perustana ole maa-, meri- tai ilmavoimien taistelusuunnitelmat vaan näiden kaikkien puolustushaarojen käyttö läheisessä yhteistyössä yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Fullerin (1923, 216) mukaan sotataidon peruseriaatteet pätevät yhtä lailla maassa, merellä ja ilmassa käytävään sotaan, koska kaikilla on yhteinen poliittinen päämäärä. Siitä Fuller johti ajatuksen, että yhteistyön periaate vaatii laivaston, maavoimien ja ilmavoimien käyttöä aidosti yhtenä asevoimana. Tämä oli Fullerin suurtaktiikan perusta, eli hän kykeni näkemään yhteisoperaatioiden merkityksen kauan ennen muita jo aikana, jolloin ilmavoiman käyttöperiaatteita vasta kehitettiin. Tämän ajattelumallin takana Fullerille (1926, 86) olivat hänen sotataidon peruseriaatteistaan nousevat vaatimukset. Ellei sama suurtaktikko johtanut kaikkia puolustushaaroja, yhteistyön lisäksi yhteistoiminnan ja voimien taloudellisen käytön periaatteet eivät toteutuisi.

Fuller (1923, 141) arvioi jo ensimmäisen maailmansodan jälkeen, että seuraavassa suursodassa ilman hallinta olisi kaikki kaikessa, koska se on paras näköalapaikka. Se mahdollistaisi paitsi johtamisen niin myös ilmasta hyökkäämisen maajoukkoja ja niiden ”aivoja” eli esikuntia ja komentopaikkoja, ”hermojärjestelmää”, eli viestiyhteyksiä ja ”sisäelimiä” eli tukikohtia ja huoltojärjestelmiä

vastaan. Fullerin (1923, 171) ajattelussa taisteluita käytäisiin yhdenaikaisesti ilmassa ja maassa. Ilmataisteluiden kesto olisi tunteja tai päiviä verrattuna perinteisen sodan kuukausiin ja vuosiin ja samaan aikaan maajoukkojen tuli kiihtyä kohti vihollisen elintärkeitä toimintoja, eli lentokenttiä, satamia, kemian teollisuutta, konepajateollisuutta ja hallintoa. Fuller (1923, 181) tunnisti, että vihollisen mekanisoitujen pääjoukkojen kohtaaminen ja pysäyttäminen vaatisi vähintään yhtä suurten joukkojen sitomisen taisteluun. Myös sellaisessa tilanteessa pienemmillä tankkijoukoilla tulisi välttää taisteluita pääjoukon kanssa ja pyrkiä iskemään selustassa kansalaisten moraalialueita ja taistelutahtoa vastaan.

Fuller oli aikansa teoreetikoista ensimmäisiä, joka kykeni näkemään, miten muutos taisteluteknisellä tasolla heijastuisi sodan kuvaan operationaalisella ja strategisella tasoilla. Tankki tai lentokone vaikuttivat oleellisesti taktiseen kuvaan, mutta myös strategian oli muututtava. Asevoimien mekanisointi muutti tuhoamis- ja uuvutustaisteluiden strategista luonnetta, sillä mekanisoidut joukot vaativat huoltoa, korjauksia ja täydennyksiä aivan eri tasolla kuin perinteiset joukot. Näin ollen ”elintärkeäksi operaatioalueeksi” nousi vihollisvaltion teollisuus ja tuotantoalueet. Niihin vaikuttaminen oli tärkeämpää kuin taktisen tason voitot, koska siten koko vihollisen sodankäyntipotentialiin kyettiin vaikuttamaan. (Fuller 1948, 35)

Koska taistelevista joukoista oli tullut teollisuudesta riippuvaisia, Fuller (1926, 233) arvioi, että teollisuusalueista tulisi vaikuttamisen tärkeimpiä kohteita. Niiden hallinnasta tulitaisiin käymään suuria taisteluita, mikä johtaisi sodankäyntiin tiheästi asutetuilla alueilla. Strategiset pommitukset Saksan kaupunkiin ja teollisuutta vastaan osoittivat Fullerin kyvyn ennakoita tulevaa tilannetta, mutta hän ei koskaan kannattanut siviilien massamaista tuhoamista, vaan teollisuusalueisiin vaikuttaminen olisi ensisijaisesti tapahtunut tankkijoukoilla, joita tuettaisiin ilmasta.

Liddell Hart (1927, 107–109) ei ennen toista maailmansotaa tuominut vaan pikemminkin kannatti strategisia pommituksia. Hänen ajattelussaan ilmasodassa voiton saavuttaa se, joka ensimmäisenä saavuttaa moraalisen päämääränsä, eli ei hukkaa aikaa asevoimiin vaikuttamiseen vaan suoraan yhteiskunnan keskuksiin. Liddell Hart tunnisti eettisen ongelman hyökkäyksessä siviiliväestöä vastaan, mutta hänen mukaansa sodan kuva oli muuttunut siten, että sotaa ei käyty enää asevoimien välillä vaan koko yhteiskuntien. Silloin nopea ja yllättävä isku kaupunkiin murtaisi yhteiskunnan taistelutahdon ja aiheuttaisi vähemmän kokonaistappioita kuin mitä pitkittyneestä sodasta seuraisi. Liddell Hart ei kuitenkaan ollut kykenemätön muuttamaan ajatteluaan ja toisen maailmansodan aikana hänestä tuli liittoutuneiden Saksaa vastaan toteuttamien strategisten pommitusten yksi suurimmista vastustajista. (Bond 1977, 30, 145)

Salamasotaa ja laajenevaa virtaa

Operaatiotaidollisessa ajattelussaan Liddell Hart (1937, 130) kritisoi brittiläistä tapaa olla ”huimapäisen varovainen” ja toimia taktisella tasolla ikään kuin sulkeisjärjestyksen mukaisesti hitaasti ja varmasti. Tämä ei kuitenkaan lisännyt joukkojen turvaa, koska se poisti niiden mahdollisuuden yllättää vihollinen. Liddell Hartin mukaan britit olivat ”itsestään selvän orjia eivätkä yllätyksen herroja”.

Liddell Hart haki toisen maailmansodan saksalaisen menestyksen alkujuuria Hans von Seecktin ajattelusta, sillä 1920-luvulla tämä loi perustan, jolle Saksan asevoimia alettiin rakentamaan ja ”liikkuvuuden gospelin”, jonka avulla nopeasti liikkuva valiojoukko kykenisi haastamaan massa-armeijan. Liddell Hartille (1948, 21–22) Saksan hyökkäys Ranskaan 1940 osoitti, kuinka pieni määrä panssaridivisioonia yhdessä syöksypommittajien kanssa kykeni halvaannuttamaan koko Ranskan armeijan. Liddell Hart siteerasi innolla Seecktin (1930, 61–62) näkemystä siitä, että

”eikö jokaisen tällaisten massojen välisen sodan täydykin jähmettyä loputtomaksi asemasodaksi. Ehkä onkin massa-armeijan, kansannoston periaate nykyään jo vanhettunut, ehkä *fureur du nombre* on päässyt määränsä päähän. Massa muuttuu liikuntakyvyttömäksi. Se ei voi enää tehdä sotaliikkeitä eikä siis voittaa. Se voi vain tukahduttaa.”

Tulkinnassaan Liddell Hart oikaisi mutkia. Seeckt ei nähnyt massa-armeijaa Saksalle mahdolliseksi Versaillesin rauhansopimuksen ehtoista johtuen. Seeckt ei ollut niinkään pienten ja ammattimaisten mekanisoitujen joukkojen puolestapuhuja, kuin realisti, joka monen muun aikalaisensa tapaan korosti ilmavoimien merkitystä. Myös Liddell Hartin siteeraama lainaus ”Tulevaisuuden sodankäynnissä tullaan [...] käyttämään korkealaatuisia ja alati käyttövalmiita, siis pienehköjä armeijoita, joiden vaikutusta lentoase on huomattavasti lisäävä,” (Seeckt 1930, 69) vaatii tuekseen ymmärryksen siitä, että Seecktin (1930, 68–69) mukaan sota tulee alkamaan ilmavoimien operaatioilla, koska ne ovat nopeimmin käytettävissä. Koska niillä isketään liikekannallepanon järjestelyihin, niin maaoperaatioita ehditään käytännössä toteuttaa vain käyttövalmiilla, eli rauhanaikaisilla ja siten ammattimaisilla joukoilla, joiden pitää toki olla liikkuvat. Taitavalla retorisella väistöliikkeellä Liddell Hart (1948, 24) ohitti Seecktin ilmavoimakakeskeisyyden ja totesi hänen olleen ”oman sukupolvensa mies,” jonka visio riitti ymmärtämään liikesodankäynnin tarpeen tulevaisuudessa, mutta ei panssaroidun liikkuvuuden avainasemaa.

Vaikka myöhemmin Liddell Hart pyrki omimaan itselleen kaiken mahdollisen kunnian vaikutteistaan saksalaiseen operaatiotaitoon ja *Blitzkriegin* syntyyn, niin vielä 1939 hän koki, että sotilaan unelmana olevalla ”salamasodalla” on entistä pienemmät mahdollisuudet toteutua ja että sodan pilvet Euroopan yllä tuottavat paljon ukkosta, mutta paljon vähemmän salamaa. Hän katsoi, että Hitlerin toimet Saksan armeijan kehittämisestä vievät sen kauemmaksi von Seecktin pienestä ja huipputehokkaasta asevoimasta ja mahdollistivat massa-armeijan paluun. Tämä puolestaan näytti Liddell Hartille siltä, että armeijan kasvun myötä Saksa menettäisi kyvyn yllätykselliseen operointiin. (Liddell Hart 1939, 46, 92–93)

Mielenkiintoinen piirre Liddell Hartin operaatiotaidollisessa ajattelussa oli se, että joukkojen liikkuvuuden myötä ennalta suunnitellut taisteluliikkeet ja voiman keskittämiset olisivat menettäneet tärkeytensä. Tiukkojen operaatio-suunnitelmien asemesta Liddell Hartille vain *opportunisti* tarjosi mahdollisuuden menestyä ja siten sen tuli toimia kaikkien suunnitelmien perustana. Tilanteita tuli kyetä säännönmukaisesti käyttämään hyväkseen, mutta opportunistin muuttaminen systemaattiseksi ja vakioiduksi toiminnaksi oli melkoinen operaatiotaidollinen haaste. Tämä vaati uusia toimintatapoja monella eri tasolla. Ensinnäkin joukkojen tuli edetä taisteluun ”puoliksi taisteluvalmiissa” muodostelmassa käyttäen kaikkia niiden vastuualueella olevia oikeaan suuntaan johtavia teitä mahdollisimman laajassa rintamassa. Tästä Liddell Hart käytti termi ”*expanding torrent*.” Vaatimuksena oli myös, että taistelukeskuksessa reservien taisteluun veto oli käytännössä puoliautomaattista. Jokaisen komentajan tuli siirtää reservejään jo valmiiksi sinne, missä eteneminen näytti sujuvan parhaiten. (Liddell Hart 1939, 378–379) Systemaattinen opportunisti operaatiotaidossa ja taktiikassa vaati, että hetkeäkään ei hukattu paikallisen menestyksen hyväksikäytössä. Jo pataljoonatasolla reservien tuli olla valmiina vedettäväksi taisteluun hetkessä ja jo keskitettynä sinne, missä komentajan arvion mukaan menestystä saavutetaan. (Liddell Hart 1939, 409)

Systemaattinen opportunisti on Liddell Hartin operaatiotaidollista ajattelua omintakeisimmillaan. Tarve sille syntyi samasta sodan ja sotataidon monimutkaistumisesta kuin itse operaatiotaitokin. Taistelusta oli tullut Liddell Hartille (1950, 315) prosessi, joka koostui hetkittäisistä pienistä mahdollisuuksista. Niiden hyödyntäminen oli voiton avain. Samalla menestys riippui hänen mukaansa enemmän alemman tason komentajien pientaktiikasta kuin kenraalien toteuttamasta suurtaktiikasta. Poikkeuksen hänelle loivat aivan ylimmät tasot, sillä huono strateginen päätös voi tyystin nollata taktisen tason etulyöntiaseman. Lukija huomaa tässä näennäisen ristiriidan, sillä Liddell Hart painottaa taktiikkaa ja taistelutekniikkaa operaatiotaidon kustannuksella. Pikemminkin Liddell Hart ei vienyt ajatusprosessiaan loppuun asti. Sota oli

hänen mukaansa muuttunut joukkuepeliksi, jossa nuoret upseerit olivat pelajia eivätkä enää shakkinappuloita. Heidän älystään ja aloitteellisuudestaan sekä niiden ruokkimisesta oli tullut menestyksen ratkaiseva tekijä. (Liddell Hart 1950, 315) Jälkiviisaina voimme sanoa, että vasta tehtävätaktiikan ja alemman tason johtajien osaamisen ja merkityksen korostaminen luovat pohjan operaatiotaidolliselle osaamiselle. Liddell Hart näki, että hänen systemaattinen opportunisminsa mahdollistetaan taktisen tason sotataidolla, mutta se oli itse asiassa vasta systeemin kehittämisen ensimmäinen vaihe. Vasta kun ensin taktisen tason johtajat pystyivät tehtävätaktiikan hengessä tempaamaan aloitteen, mahdollistui operaatiotaidollisen tai suurtaktisen tason systemaattisen opportunismin toteuttaminen.

Expanding torrent oli siten myös operaatiotaidollisen tason ajattelua ja toimintaa perustuen siihen, että onnistumista ei yleensä tapahdu samanlaisena kaikkialla ja joukkojen eteneminen vaihtelee. Resursseja ja joukkoja tuli vaiheittain syöttää niin nopeasti ja keskeytyksettä kuin mahdollista sinne, missä vastarinta oli heikointa. Alun perin Liddell Hart (sit. Carver 1979, 41) oli halunnut puhua ”laajentuvasta keihäänkärjestä”, mutta veden luonnollinen kyky läpäistä ja kiertää sen tielle asetettuja esteitä oli lähempänä hänen ajatteluaan. Liddell Hart alkoi kehittää teoriaansa maailmansotien välisenä aikana ja perusteli sen tarvetta sillä, että vallitseva sotataidollinen ajattelu johti vain ”heikon kohdan” (*soft spot*) etsimiseen tai luomiseen sekä siihen hetkeen kun reservejä työnnettiin tähän kohtaan. Reserveiltä puuttui selkeä tehtävä syvyydessä, joka niiden olisi pitänyt saada aikaan murtokohdasta läpityönnyttyään eikä vastauksia löytynyt miten koko syvän puolustusryhmituksen läpi päästäisiin. (Liddell Hart sit. Bond 1977, 26)

Liddell Hartia on kritisoitu siitä, että hän hyvin pitkälle tällä ajatuksellaan kuvasi Ludendorffin toisen maailmansodan loppupuolella kehittämän soluttautumishyökkäyksen perusteita, jotka sittemmin Britanniakin otti käyttöönsä. Liddell Hartin itsensä mukaan tärkeimmät erot olivat siinä, että murtoaukosta läpipäästyään reservien tuli laajentaa aukkoa ja palauttaa hyökkäyksen alkupe-
räinen leveys ja vauhti sekä siinä, että niitä joukkoja joiden hyökkäys eteni, vahvennettiin jatkuvasti ja hitaimpia yksiköitä vaihdettiin toisiin. Liddell Hart koki lisäksi, että vaikka eteneminen heikoimman vastarinnan suuntaan oli ajansäästösyistä automaattista, niin komentajilla säilyi kyky hallita läpimurron etene-
missuuntaa ja vauhtia. (Bond 1977, 26) Itse asiassa Liddell Hartin *expanding torrent*-metodissa oli yhteistä myös venäläisen operaatiotaidon kanssa. Pyrkimys kyetä systematisoimaan tilanteiden hyväksikäyttö johti samoihin menetelmiin, eli etenemiseen taisteluvalmiissa muodostelmassa laajalla rintamalla, jotta yhtäältä kyettäisiin iskemään vihollisen hyökkäysryhmituksen sivustaan, mikäli se ei olisi kyllin leveä ja toisaalta löytämällä puolustusryhmityksestä

heikkoja kohtia, etenemään niistä syvyyteen ja luomaan ”sisäisiä” sivustahyök-käyksiä. Siksi eteneminen laajalla rintamalla mahdollisimman monia reittejä käyttäen oli tärkeää. (Liddell Hart 1939, 376)

Ajatus joukkojen virtaamisesta nesteen lailla syvyyteen puolustusryhmityksen aukoista oli Liddell Hartin omaleimaisin lisä operaatiotaitoon, vaikka hän rakensi teoriansa Sun Tzun (1971, 89, 101) ajattelun varaan. Nesteen ominaisuuksien eli joustavuuden ja olosuhteisiin mukautuvuuden tuli Liddell Hartin (1932, 93) mukaan ilmetä sekä joukkojen operoinnissa että sotataidollisessa ajattelussa. Sopeutuvuus oli vaatimus selviytymiselle niin sodassa kuin elämässäkin, sillä sota oli tiivistetyssä muodossa ilmenevää ihmisen kamppailua hänen ympäristöönsä vastaan. Sotataito oli mukautumiskykyä. Jos ympäristö- ja olosuhdetekijät muuttuivat, operaatiosuunnitelman piti muuttua niiden mukana sodan aikana aivan samoin kuin yhteiskunnan muuttuessa sen asevoimienkin tuli tehdä niin. Uusiin haasteisiin kyettiin sopeutumaan, jos ne nähtiin selvästi ja niitä analysoitiin tieteellisesti. (Liddell Hart 1946b, 10)

Kuten Liddell Hart (1940, 43) totesi, ”laadullisen sodan” ajatus kehitettiin briteissä tuoreena ajattelutapana mekanisoiduista operaatioista. Toisessa maailmansodassa laadulliset tekijät kuitenkin jäivät alakynteen Saksan ja Neuvostoliiton yhdistettyä laadun ja määrän mekanisoitujen joukkojen massamaiseksi käytöksi. Sinänsä *expanding torrent*-ajattelu ei ole mekanisoidussa sodankäynnissä vanhentunut ja esimerkiksi Israel on sitä käyttänyt menestyksekkäästi operaatioissaan. Liddell Hartin eri teoriat ja tavoitteet menivät kuitenkin ristiin keskenään. Laajeneva virta ei toteudu pienellä purolla, vaan se vaatii joukkojen massamaista käyttöä.

Numerologiaa ja magiaa

Fuller ja Liddell Hart olivat molemmat varsin omaperäisiä ajattelijoita. He aloitivat kirjeen- ja etenkin ajatusten vaihdon 1920-luvulla. Fuller oli 17 vuotta vanhempi ammattisotilas ja Liddell Hart journalisti. Fuller edesauttoi Liddell Hartin ajattelun jalostumista. (Trythall 1977, 93) Yhteistä molemmissa oli myös se, että he eivät jättäneet jälkeensä Clausewitzin tai Jominin tapaan yhtä ajatonta suurteosta, joka olisi ollut heidän ajattelunsa synteesi. Fullerin ”*Foundations of the Science of War*” tai Liddell Hartin ”*Strategy*” olivat sellaista luonnoksia. Sen pidemmälle kumpikaan ei päässyt. Alex Danchev (1998, 253) summasi Liddell Hartin ajattelun sanomalla, että kuten monen muunkin taiteilijan tapauksessa, hänen ideansa tulivat toisilta ja hän jalosti niistä omiaan. Liddell Hartia ei kuitenkaan sovi aliarvioida. Hän oli avoin ideoille ja liitti ne omaan ajatteluunsa saumattomasti.

Fuller oli miehistä omintakeisempi ja ”*Reformation of War*” on Fulleria parhaimmillaan ja huonoimmillaan. Eritoten sen esipuheessa hän avaa ajatteluaan lukijalle antaen esimakua myös myöhemmistä teoksista. Samalla tämä kirja kokonaisuutena edustaa sitä ”älytöntä järkevyyttä”, joka Trythallin (1977, 94) mukaan leimasi Fullerin kirjoituksia huonoimmillaan. Fullerin pyrkimyksenä oli aina olla looginen ja omalla toisinaan epäloogisella tavallaan hän sitä olikin. Fullerin ajatuksena oli yhdistää sotataitoon tiede ja taide, sillä ilman tieteellistä lähestymiskulmaa taide on kaoottista ja vaikka sotilas yrittäisi ajatella tieteellisesti, sotataito on pelkkää alkemiaa, ellei sille luoda omaa tieteellistä perustaansa. (Fuller 1926, 23, 33)

Fuller (1920, 297) pyrki tieteellistämään sodankäynnin, jotta sodan tuhoisuutta voitaisiin vähentää ja säästää ihmishenkiä ja rahaa. Hänen ajattelussaan tiede oli koottua, järjestettyä ja systematisoitua tietoa. Sodan tieteestä puolestaan pystyttiin tekemään taidetta tai taitoa soveltamalla tietoa jatkuvasti muuttuvissa olosuhteissa muuttumattomien peruseräpäätösten varassa. Fuller (1932, 229) koki aikansa tieteen olleen niin keskittynyt sähköön, että teollisuus ja arkielämäkin enenevästi muuttivat luonnettaan sähkön ja sen eri käyttötapojen vaikutuksesta. Asevoimien ei ollut mahdollista irrota tästä kehityskulusta, vaan se tulisi automaattisesti johtamaan sodankäynnissä ”robotti-aikaan.” Myöhemmin myös Liddell Hart (1946a, 33) kirjoitti ”robotti-aseista” ja automatisoidusta sodankäynnistä, mutta hän näki niiden aikanaan pikemminkin moninkertaistavan sodan tuhoisuuden ja muuttavan sodan olemuksen sankarillisesta kamppailusta ja kansan koettelemuksesta joksikin vähemmän arvokkaaksi.

Fuller (1943, 28) myös arvioi, että kun radion käyttö paranee ja tiedonsiirto tehostuu, tullaan vielä näkemään miehittämättömiä lentokoneita taistelukentillä. Liddell Hart (1932, 119) jakoi saman ajatuksen tulevaisuudesta ja kirjoitti, että ihmisistä koostuvasta miehistöstä eroon pääseminen ainoastaan lisäisi ilmaaseen tehokkuutta. Nämä ajatukset yhdessä noudattavat läheisesti Edward Luttwakin (1995) näkemystä, että nykypäivän kaukovaikutteinen ja miehittämättömiä järjestelmiä käyttävä sodankäynti on luonteeltaan sankaruuden jälkeistä, eli ”*post-heroic*.” Kuitenkin Fullerille ja Liddell Hartille kyseessä oli vain visio tulevaisuudesta, sillä heidän aikansa yhteiskuntaa leimasivat vielä mekaaniset koneet, jotka saivat käyttövoimansa polttomoottorista. Jos koneet olivat yhteiskunnan käyttävä voima, niiden tuli olla sitä myös asevoimille. Aset muuttuivat koska yhteiskunta muuttui ja samalla sodan kuvan oli pakko muuttua. (Fuller 1943, 9)

Kaikesta kompleksisuudestaan huolimatta Fuller (1920, 1) oli toisinaan hyvinkin yksinkertainen. Hänen mukaansa sotilaalla oli neljä päätehtävää sodassa; iskeä viholliseen etäältä, liikkua kohti vihollista, iskeä viholliseen lähietäisyydeltä ja estää vihollista osumasta häneen kaikissa näissä vaiheissa. Näiden

prinsiippien ympärille Fuller onnistui kutomaan hyvin monimutkaisen ja osin itseristiriitaisen ajatusten verkoston.

Jos Fuller hetkittäin lennokkaimmillaan vaikuttavaa humpuukilta, tulee muistaa hänen olleen erinomainen esimerkki siitä elinikäisestä oppimisesta, mikä leimaa myös nykyään puolustusvoimien ihmiskuvaa. Hänen ajattelunsa kehittyi jatkuvasti koko hänen pitkän aktiivisen kirjoitusuransa aikana. Sekavimpia hetkiä hänen teksteissään löytyy 20-luvulta 30-luvun puoliväliin. Hänen teoreidensa keskeneräisyyttä tai kirjoitustyyliä kritisoidessa tulee hänen suorastaan älytön tuottavuutensa. Pelkästään vuosina 1924–1933 Fuller kirjoitti yhdeksän kirjaa. (Trythall 1977, 154)

Näinä vuosina Fullerin numerologiset mieltymykset näkyivät teksteissä voimakkaina ja jopa pakkomielteenomaisena tarpeena analysoida asioita jakamalla ne ensin kolmeen osatekijään. Esimerkiksi taistelu jakautui kokoon-tumiseen, lähestymiseen ja hyökkäämiseen, joista jälkimmäinen puolestaan demoralisaatioon, ratkaisuun ja tuhoamiseen. (Trythall 1977, 89) Oleellisinta taktisen ja operaatiotaidollisen ajattelun kannalta kuitenkin oli taktiikan itsensä jakaminen kolmeen elementtiin; suojaukseen (puolustus), iskuun (hyökkäys) ja liikkeeseen (liikkuvuus). ”*Guarding, moving, and hitting*” oli Fullerille sodan kolmijako, jossa mekanisoidut joukot kykenivät tuomaan jotain uutta jokaiselle osa-alueelle. (Fuller 1965, 85) Perinteisesti ratsuväen arvo oli ollut liikkuvuudessa, tykistön tulivoimassa ja jalkaväen suojassa. Tekniikan kehitys oli kuitenkin muuttanut kaikkien rooleja. (Liddell Hart 1927, 50) Tankkijoukoilla oli kyky omaksua tykistön tulivoima, luoda panssaroinnin myötä oma suojansa ja kuljettaa sitä polttomoottorin voimin mukanaan ilman, että kaksikulotteinen liikkuvuus maanpinnalla kärsisi. Kuitenkin vasta kolmiulotteisella liikkuvuudella, niin lentokoneilla ilmassa kuin sukellusveneillä merenpinnan alla, oli Fullerin (1926, 148) ajattelussa sodankäynnin tulevaisuudessa vallankumouksellinen rooli. Mutta tätä liikkuvuutta piti kyetä hallitsemaan ja pitämään se rationaalisena. Tässä oli koko tulevaisuuden operaatiotaidon suurin haaste komentajille kaikilla tasoilla.

Fuller (1926, 100) tiivistä suuren sotapäällikön tärkeimmät ominaisuudet (jälleen) kolmeen tekijään; mielikuvitukseen, järkeen ja uskaliaisuuteen. Näiden tuli ilmetä toisiinsa liittyneinä siten, että mielikuvitus vaikutti järjen kautta, järki uskaliaisuuden ja uskaliaisuus toteutui nopeassa liikkeessä. Näin mielikuvitus kykeni luomaan ennalta-arvaamattomia ajattelutapoja, järki omintakeisia toiminnan muotoja ja uskaliaisuus innoitti komentajaa saavuttamaan tavoitteensa salamannopeasti ja voimalla. Fullerille operaatiotaito oli käytännön toiminnan ja henkisten ominaisuuksien ja kyvykkyyksien yhdistelmää ja kaikesta hänen Clausewitziin kohdistuvasta kritiikistään huolimatta molempien

ajattelussa korostui nerous (*genius*) komentajan ominaisuutena. Fullerille (1926, 99) sotataito koostui kolmesta osa-alueesta; kokemuksesta, järjestä ja neroudesta, joista viimein oli tärkein. Kokemusta sai hankittua, järkeä kasvatettua tutkimalla ja mietiskelemällä, mutta nerous tuli Jumalan lahjana, jos oli tullakseen. Nerouden merkitys korostui sodan ylemmillä tasoilla, ja etenkin strategiassa, jossa sen tehtävänä oli tuottaa sodassa valloillaan olevista voimista omintakeisia yhdistelmiä. Sisäisesti sotataito perustuu omintakeisuuteen ja ulkoisesti se ilmenee yllätyksellisyytenä. Fullerin sotilaallinen nero kykenee näkemään ennalta päämäärät ja ymmärtämään keinot, millä niihin päästään.

Lopuksi

Martel (1945, 134) tiivistä erinomaisesti, mikä motivoi mekanisoidun aikakauden teoreetikkoja. Heti kun ensimmäiset tankit saatiin käyttöön, ymmärrettiin, että tulevaisuuden sodat voitettaisiin enemmän aivojen ja koneiden kuin lihasvoimalla. Valitettavan usein Liddell Hartin ja Fullerin kohdalla ihmisiltä unohtuu, että heidän operaatiotaidollisen ajattelunsa ei rajoittunut panssari-vaunuihin vaan siihen mitä niillä, lentokoneilla ja muulla modernilla teknologialla voitaisiin yhdessä saada aikaan. Silti teknisiä ratkaisuja tärkeämmäksi nousi ihmisen merkitys sotataidossa. Aivot ja ajattelu koettiin tärkeimmäksi kuin aselavetit.

Liddell Hartin ja Fullerin merkitys operaatiotaidon kehittämiseksi löytyy enemmänkin heidän kirjoitustensa vaikutuksista sotataidolliseen ajatteluun uusien ja uusien lukijoiden myötä kuin hetkellisestä vaikutuksesta vallitsevaan doktriiniin. Kuvatakseni näiden omintakeisten ajattelijoiden merkitystä, en keksi mitään osuvampaa kuin Liddell Hartin (1946b, 30) omat sanat: *“A life spent in sowing a few grains of fruitful thought is a life spent more effectively than in hasty action that produces a crop of weeds.”*

Kiinnostavaa sekä Liddell Hartissa että Fullerissa oli molempien kyky kiinnostua ällistyttävän erilaisista asioista ja siinä ohella tuottaa korkealaatuista sotahistoriallista tutkimusta ja kehittää uusia sotataidollisia ideoita. Eritoten lehtimiehenä toimineen Liddell Hartin kohdalla mielenkiintoista oli, että hän toimi täysin perinteisistä sotahistorioitsijoista poikkeavalla tavalla Hän ei juuri koskaan käynyt arkistoissa ja harvoin edes näki niitä alkuperäisiä dokumentteja, joita sotahistorioitsijat niin tärkeinä lähteinä pitivät. Kuitenkin hänen tutkimuksensa oli äärimmäisen perinpohjaista. (Bond 1977, 52) Sotateoreettisia kirjoituksia vertaillen ei voi välttyä vaikutelmalta, että Fuller oli omaperäisempi kuin Liddell Hart. Kirjeenvaihdon myötä he vaihtoivat ajatuksia ja tarvittaisiin

perinpohjaista aatehistoriallista tutkimusta selvittämään kunkin idean alkupe-
rää. Molempien tuotannosta löytyy samoja ajatuksia ja näkemyksiä – ja toistu-
vasti Fuller esitti niitä ensin.

Dupuy (1987, xxiii) tarjoaa meille erottelun, joka auttaa ymmärtämään
Fulleria ja Liddell Hartia paremmin. Hänen mukaansa on olemassa sekä sota-
historiaa että sotahistoriallista analyysia. Sotahistorioitsija on objektiivinen
tarkkailija ja sotahistoriallinen analyytikko pyrkii vaikuttamaan tilanteisiin
osallistumalla politiikan, doktriinien ja suunnitelmien luomiseen. Molem-
milla on arvonsa sodankäynnin historian kokonaisuudessa, jonka päätehtävä
Fullerin mukaan on parantaa tulevaisuuden sotataittoa menneisyyden tuomin
opein. Fullerille ja Liddell Hartille sotahistorian merkitys ei ollut koskaan ai-
noastaan menneisyyden ymmärtämisessä vaan sen pohjalta tehtävissä johto-
päätöksissä tulevaisuuteen varauduttaessa. He halusivat jalostaa sotataidollista
ajattelua ja toimivat samalla brittiläisen operaatiotaidon ensimmäisinä kehittä-
jätinä. Fullerin omien sanojen mukaan, mikäli historia ei opeta meitä katso-
maan tulevaisuuteen, koko sotahistoria muodostaa vain verisen romanssin.
(sit. Trythall 1977, 105)

Lähteet

- Bond, Brian (1977). *Liddell Hart: A Study of His Military Thought*. New Brunswick: Rutgers University Press.
- Carver, Michael (1979). *The Apostles of Mobility. The Theory and Practice of Armoured Warfare*. London: Weidenfeld and Nicolson.
- Creveld, Martin van (2006). *The Changing Face of War – Lessons of Combat, from the Marne to Iraq*. New York: Ballantine Books.
- Danchev, Alex (1998). *Alchemist of War – The Life of Basil Liddell Hart*. London: Phoenix Giant.
- Douhet, Giulio (1999). The Command of the Air. In *Roots of Strategy*, Book 4, Mechanicsburg: Stackpole Books. 263–408.
- Fuller, John F.C. (1920). *Tanks in the Great War 1914–1918*. London: John Murray.
- Fuller, John F.C. (1923). *The Reformation of War*. London: Hutchinson & Co.
- Fuller, John F.C. (1926). *The Foundations of the Science of War*. London: Hutchinson & Co.
- Fuller, John F.C. (1932). *The Dragon's Teeth – A Study of War and Peace*. London: Constable & Co Ltd.
- Fuller, John F.C. (1943). *Armoured Warfare – An Annotated Edition of Fifteen Lectures on Operations between Mechanized Forces*. London: Eyre and Spottiswoode.
- Fuller John F.C. (1946). *Armament and History – A Study of the Influence of Armament on History from the Dawn of Classical Warfare to the Second World War*. London: Eyre & Spottiswoode.
- Fuller John F.C. (1948). *The Second World War 1939–45. A Strategical and Tactical History*. London: Eyre & Spottiswoode.

- Fuller, John F.C. (1960). *The Generalship of Alexander the Great*. New Brunswick: Rutgers University Press.
- Fuller, John F.C. (1961). *The Conduct of War 1789–1961: a study of the impact of the French, industrial, and Russian revolutions on war and its conduct*. London: Eyre & Spottiswoode.
- Guderian, Heinz (1937). *Armed Forces and their cooperation with other arms*. Fort Humphreys: The Army War College.
- Guderian, Heinz (1956). *Sotilaan Muistelmia*, Suom. Wolf H. Halsti. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Klein, John J. (2006). *Space Warfare – Strategy, principles and policy*. London: Routledge.
- Liddell Hart, Basil H. (1927). *The Remaking of Modern Armies*. London: John Murray.
- Liddell Hart, Basil H. (1932). *When Britain Goes to War: Adaptability and Mobility*. London: Faber and Faber Limited.
- Liddell Hart, Basil H. (1936). *The War in Outline 1914–1918*. London: Faber and Faber Limited.
- Liddell Hart, Basil H. (1937). *Europe in Arms*, London: Faber and Faber Limited.
- Liddell Hart, Basil H. (1939). *Defence of Britain*. London: Faber & Faber.
- Liddell Hart, Basil H. (1940). *Dynamic Defence*. London: Faber and Faber Limited.
- Liddell Hart, Basil H. (1946a). *The Revolution in Warfare*. London: Faber and Faber Limited.
- Liddell Hart, Basil H. (1946b). *Why Don't We Learn From History?* London: George Allen & Unwin LTD.
- Liddell Hart, Basil H. (1950). *Defence of the West – Some Riddles of War and Peace*. London: Cassell and Company LTD.
- Liddell Hart, Basil H. (1960). *Deterrent or Defence – A Fresh Look at the West's Military Position*. London: Stevens & Sons Limited.
- Luttwak, Edward (1995). "Towards Post-Heroic Warfare". In *Foreign Affairs* (74/3).
- Martel, Giffard Le Q (1931). *In the Wake of the Tank: The First Fifteen Years of Mechanization in the British Army*. London: Sifton Praed & Co., Ltd.
- Reid, Brian Holden (1998). *Studies in British Military Thought: Debates with Fuller and Liddell Hart*. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Rokossovsky, Konstantin (1970). *A Soldier's Duty*. Moscow: Progress Publishers.
- Savkin, V. Ye. (2002). *The Basic Principles of Operational Art and Tactics*. Honolulu: University Press of the Pacific.
- Simpkin, Richard E (1985). *Race to the Swift – Thoughts on Twenty-First Century Warfare*. London: Brassey's Defence Publishers.
- Slim, Sir William (2000). *Defeat into Victory – Battling Japan in Burma and India 1942–1945*. New York: Cooper Square Press.
- Sokolovsky, Vasilii D. (1963). *Military Strategy: Soviet Doctrine and Concepts*. London: Pall Mall Press.
- Sun Tzu (1971). *The Art of War*. Oxford: Oxford University Press.
- Triandafilov, Vladimir K. (1994). *The Nature of the Operations of Modern Armies*. Portland: Frank Cass.
- Trythall, Anthony John (1977). 'Boney' Fuller – *The Intellectual General 1878–1966*. London: Cassell.
- Vego, Milan (2009). *Joint Operational Warfare: Theory and Practice*. Newport: U.S. Naval War College.